

POVEZOVANJE SLOVENCEV PO SVETU S POMOČJO INTERNETA: VZPOSTAVLJANJE VIRTUALNIH ETNIČNIH SKUPNOSTI

Sanja Čikić

COBISS 1.01

Danes se v obdobju hitrega razvoja informacijsko komunikacijske tehnologije vse bolj zavedamo dejstva, da svet ni eden, da se vzporedno z dejanskim življenjem odvija tudi življenje v kibernetskem prostoru. Če na eni strani lahko govorimo o omejenosti tradicionalnega življenja s prostorom in časom, je na drugi strani v okviru kibernetskega prostora mogoče govoriti o neomejenosti virtualnega življenja s tema dvema dejavnikoma.

Kibernetski oziroma virtualni prostor omogoča virtualno življenje, ki ponuja neomejene možnosti za nove oblike komuniciranja (elektronska pošta, interaktivna srečanja, nove oblike skupnosti, ...), nove načine opravljanja določenih storitev (bančne transakcije, prodaja, nakupovanje, izobraževanje, ...) in nenazadnje tudi sprostitev in zabavo. V okviru teh možnosti si zastavljamo mnoga vprašanja: kaj nam novega ponuja kibernetski prostor, kdo smo, ko vanj vstopamo in kdo smo, ko iz njega izstopamo. Kibernetski prostor podpira proces vzpostavljanja novih identitet in ohranjanja starih. Ponuja tudi možnost ohranjanja etnične identitete tistih ljudi, ki živijo daleč od svoje etnične skupnosti. Ob vsem tem se lahko vprašamo, koliko se teh možnosti poslužujejo Slovenci, ki so razseljeni po vsem svetu.

Na tem mestu je že jasno, katera vprašanja so nas pripeljala do raziskovanja problematike virtualnih etničnih skupnosti, ki jih bomo podrobneje osvetlili v nadaljevanju. Slovenski izseljenci živijo v diaspori, daleč od svoje domovine, od sorodnikov, slovenskih prijateljev, sprašujemo se, kakšno je njihovo življenje v diaspori? Ali imajo željo po odselitvi v Slovenijo, ali se pogosto spominjajo domovine, v kolikšni meri obvladajo slovenski jezik. Zanimivo si bo ogledati, ali se slovenski izseljenci poslužujejo elektronske pošte za komuniciranje med seboj in tudi s Slovenci, ki živijo v Sloveniji. Glede na to, da se zavedamo, da internet omogoča Slovencem hitrejšo spremljanje dogajanja v Sloveniji, nas bo zanimalo, v kolikšni meri se poslužujejo slovenskih spletnih strani, ko iščejo informacije o Sloveniji.

Po odgovore na zastavljena vprašanja, je bilo potrebno k Slovencem v tujino. V okviru kibernetskega prostora pojem »oditi v tujino« dobi nove razsežnosti oziroma se osvobodi starih. Danes namreč raziskovanje ni več omejeno s prostorom in časom, saj se je s pomočjo interneta mogoče dvigniti nad tradicionalne omejitve. Zato bomo skušali z iskanjem odgovorov na zastavljena vprašanja, odgovoriti tudi na vprašanje, ali so virtualne etnične skupnosti, ki so vzpostavljene med drugim tudi z namenom povezovanja med seboj, ohranjanja etnične identitete, sledenja dogajanjem v slovenskih

izseljenskih skupnostih, za slovenske diasporične razmere zgolj teoretični konstrukt, ali so že dejansko vzpostavljene.

SOCIOLOŠKI VIDIK PROBLEMATIKE DIASPORIČNOSTI

Ljudje so se od nekdaj razseljevali in se združevali v diasporične skupnosti, ki so po mnenju Verhlusta skupina ljudi, delujočih izven rodnega kraja teh skupnosti (Verhlust, 1999: 30). Razseljevanje je znan pojav tudi pri Slovencih, saj so se »od polovice prejšnjega stoletja pa do danes izseljevali na različne konce sveta, pri čemer so, kot je že bilo omenjeno, sledili selitvenim valovom iz srednjeevropskega ali zahodnoevropskega prostora« (Lukšič-Hacin, 1999: 287).

Diasporo oziroma diasporično življenje si vsak posameznik predstavlja drugače. Na njegovo predstavo vplivajo tako etnična identiteta, kot nostalgичnost in potreba po druženju s člani diaspore. Da bi neko skupnost, ki živi izven matične domovine opredelili kot diasporično, mora po Safranu zadovoljevati naslednje pogoje: ohranjanje mitov in spominov na domovino, zaupanje v obnovo domovine, posamezniku mora omogočati vrnitev v matično domovino, ... na kar vpliva stopnja diasporičnosti, ki je opredeljena skozi integriranost posameznika v okolje, v katerem trenutno živi (Safran, 1994 v Clifford, 1996: 304). Integriranost posameznika v okolje se kaže skozi njegovo rutinizirano vsakdanje življenje, saj je od njega samega odvisno, do katere stopnje se bo v okolje vživel, ter sprejel navade ljudi v državi, v kateri trenutno živi.

Na tem mestu se lahko vprašamo, s katerimi sociološkimi koncepti lahko obravnavamo zastavljeno problematiko. Izmed široke palete možnosti smo se odločili, da si problem pobliže ogledamo skozi dve razsežnosti - razsežnost posameznika in razsežnost skupnosti. Razsežnost posameznika je mogoče razumeti skozi njegovo integriranost v okolje, potrebo po druženju in nostalgичnost; razsežnost skupnosti pa skozi oblikovanje virtualnih etničnih skupnosti. Ko skušamo ti dve razsežnosti povezati med seboj, se moramo vprašati, kaj novega prinaša informacijsko komunikacijska tehnologija tako za posameznika kot za skupnost; kako vpliva na posameznikovo pripisovanje pomena identiteti; potrebo po druženju; nostalgичnost. Na ta vprašanja ne moremo enolično odgovoriti, saj je udejstvovanje posameznika in skupnosti v kibernetnem prostoru proces in ga kot takega moramo tudi razumeti in obravnavati.

Informacijsko komunikacijska tehnologija ne more radikalno vplivati na spremembo slovenskega jezika, po drugi strani pa omogoča sodelovanje v virtualnih etničnih skupnostih, ki vključuje dopisovanje, šolanje na daljavo, izmenjavo mnenj kot možnost, da Slovenci ohranjajo Slovenski jezik, ki je v tuje govorečem okolju ogrožen. Informacijsko komunikacijska tehnologija omogoča tudi povezovanje (druženje) Slovencev, ki so razpršeni po vsem svetu med seboj. Ob tem se krepi nacionalna samozavest in občutek pripadnosti slovenskemu narodu in Sloveniji. Na tem mestu lahko razsežnost posameznika povežemo z razsežnostjo skupnosti. V virtualnem etničnem prostoru ne govorimo več samo o etnični skupnosti, ampak o virtualni etnični

skupnosti, ki ji predznak virtualnosti prinaša nove možnosti, ne samo za skupnost, ampak tudi za posameznika, na kar se bomo v nadaljevanju osredotočali. Razvidna je torej možnost prepletanja omenjenih ravni in tega prepletanja se bomo v nadaljevanju posluževali in skozi obravnavo virtualnih etničnih skupnosti skušali prikazati nove razsežnosti diasporičnega življenja Slovencev.

POSAMEZNIK IN ŽIVLJENJE V DIASPORI

Ko v okviru diasporičnosti govorimo o posamezniku, se ne smemo izogniti njegovi integraciji v okolje. Zavedati se moramo, da »človeka na prostor vežejo mnogi čustveni odzivi« (Južnič, 1993: 147). Človek mora namreč imeti zagotovljen prostor, saj čuti potrebo po prostorski intimnosti, po nekem pripadanju. Identifikacija posameznika s prostorom po Južničevem mnenju vpliva na oblikovanje teritorialne identitete. Nasproti pripadanju stoji nepripadanje, na kar je vezano »preganjanje tistega, ki se noče ukloniti prevladujoči miselnosti ali odklanja splošno uveljavljeno pripadništvo« (Južnič, 1993: 152). Na tem mestu se postavlja vprašanje, katera država izseljencu zagotavlja občutek pripadnosti – imigrantska, ali matična. Občutek pripadnosti je vezan na posameznikovo percepcijo vrnitve v matično domovino. Pri tistih izseljencih, ki so močno prepričani o vrnitvi v domovino, je občutek navezanosti oziroma pripadnosti matični domovini večji, medtem ko pri tistih izseljencih, pri katerih je želja po vrnitvi manjša oziroma je sploh ni, pa je občutek pripadnosti imigrantski državi večji (gre predvsem za izseljence druge, tretje in celo četrte generacije).

Pri povezanosti med Slovenci v tujini med seboj odigra pomembno vlogo obvladovanje jezika. Pri tem je mogoče ločiti restriktivni (utesnjen in ozek) in elaborirani (izdelan, natančen, bogat) kod obvladovanja jezika (Brenstein, 1967, v Lukšič-Hacin, 1999: 284). V stabilnih okoliščinah, kjer so identitete vnaprej določene, kjer so cikli življenja ponavljajoči, ljudje ne potrebujejo elaboriranega koda jezika. Toda v diasporičnih situacijah ne moremo govoriti za Slovenski jezik stabilnih okoliščinah, saj morajo izseljenci slovenski jezik uporabljati, ga bogatiti in ga prenašati na svoje potomce. Prizadevanje za obvladovanje slovenskega jezika je gotovo vezano na pripisovanje pomena etnični identiteti izseljencev.

Dejstvo je, da so tehnološke inovacije pripeljale v mnogih primerih do oblikovanja novih diasporičnih identitet, kot tudi do dejanskega preoblikovanja obstoječih identitet (Verhlust, 1999: 30). Govorimo torej o etnični identiteti, ki je »skupna identiteta, ki se poraja in ni stara, ampak hibrid preteklih zvez, ponovnih vzpostavitvev odnosov in izkušenj v realnem življenju« (Karim, 1998, v Verhlust, 1999: 31). Ko govorimo o identiteti, je zelo pomembno upoštevati, iz kakšnega kulturnega okolja posameznik prihaja in v kakšno kulturno okolje se naseljuje. Pri tem je pomembno razlikovati med tradicionalno kulturo in moderno kulturo, saj so prve generacije slovenskih izseljencev odrasle v Sloveniji pod vplivom tradicionalne kulture, pozneje pa v okviru razvoja

tehnologije, urbanizacije, izobraževanja, lahko govorimo o odhajanju Slovencev v okolja z visoko razvito moderno kulturo¹.

Posamezniki svoji etnični identiteti pripisujejo različen pomen, kar je obenem tudi ena izmed predpostavk, na katero se bomo poskušali osredotočiti v raziskavi. Etnična identiteta posameznika se v izseljenstvu oblikuje v odnosu do samega sebe in v odnosu do okolja, v katerem živi, torej daleč od doma, od sorodnikov in svojcev, daleč od pripadnikov lastnega naroda. Po mnenju Lukšič-Hacinove se »etnična identiteta v celoti vzpostavi šele v tujem kulturnem in družbenem okolju, se pravi pri izseljencih« (Lukšič - Hacin, 1995: 158). Seveda v izseljenstvu ne gre zgolj za vzpostavljanje etnične identitete, ampak tudi za njeno ohranjanje, ki je mogoče še bolj pomembno in težavno. Ohranjanje namreč lahko opazujemo na ravni posameznika ali pa na ravni skupnosti. V nadaljevanju se bomo osredotočali na skupnostno raven. Lukšič-Hacinova meni, da »vsaka skupnost za obstoj lastne skupinske identitete, tudi etnične, potrebuje in uveljavlja različne reprodukcijske mehanizme in mehanizme, ki po socializaciji identiteto vzdržujejo in jo dodatno utrjujejo« (Lukšič-Hacin, 1995: 167). Pri tem odigrajo pomembno vlogo simboli, rituali, miti in legende. Na to je, kot je že bilo omenjeno, opozarjal tudi Safran, ko je oblikoval kriterije za opredelitev neke skupnosti kot diasporične, saj je mednje uvrstil tudi ohranjanje mitov in spominov na domovino (Safran v Clifford, 1996: 304). Simbolno funkcijo ohranjanja identitete nekega naroda odigrajo navadno zastave, grbi, himne, kulturni spomeniki, »pri izseljenskih skupnostih dobijo simbolno funkcijo tudi hrana, pijača, petje, ples, glasba, obleka, cvetje in dišave« (Lukšič-Hacin, 1995: 167).

Del etnične identitete je skupinska identiteta, ki izvira iz osnovne človekove potrebe po druženju (Lukšič-Hacin, 1999: 276). Potreba po druženju je pomembno povezana tako z vrednotenjem posameznikovega življenja v diaspori, kot tudi z njegovo aktivnostjo pri sodelovanju v virtualnih etničnih skupnostih, ko v izseljenskih okvirih govorimo o potrebi po druženju imamo v mislih predvsem druženje z drugimi izseljenci in tudi s Slovenci v Sloveniji. Ko govorimo o druženju, se lahko naslonimo na interakcije oziroma na Renerjevo opredelitev interakcijske kompetence, ki zajema »pozitivno samopodobo, relativno čustveno stabilnost, komunikacijske sposobnosti, jezikovne spretnosti in znanja, splošno informiranost (razgledanost) in aktivno uporabo računalniške tehnologije« (Rener, 2000: 114). V okviru obravnavane problematike naj kot najrelevantnejši kriterij poudarimo aktivno uporabo računalniške tehnologije, ki med drugim zajema tudi uporabo interneta. Z zadovoljevanjem tega kriterija interakcijske kompetence, se pri izseljencih porajajo nove možnosti povezovanja medseboj, z domovino kot tudi vzpostavljanja virtualnih etničnih skupnosti.

Potreba po etničnem druženju se navezuje tudi na nostalgičnost posameznika, ki

¹ O kulturi na tem mestu govorimo v skladu z Južničevo opredelitvijo, ki se na nanaša na kulturo kot sistem določene celovitosti človeka in kot človekov celoten način življenja (Južnič, 1993: 179). Kultura temelji na vrednotah in iz njih izhaja. Kultura se kaže tudi kot neko posredništvo med človekom v njegovi posamičnosti oziroma zasebnosti in njegovo družbenostjo in celotnim okoljem, v katerem se življenje odvija (Južnič, 1993: 179).

se kaže predvsem v tem, ali lahko posameznik o domovini odprto govori ali ne in ali ima pri tem domotožje (Dayan, 1999: 26). Nenostalgičnost posameznika je obenem predpogoj za sprejemanje specifičnega življenja v novem okolju, v okolju, ki ni slovensko. Nostalgičnost ima na izseljence tudi pozitivne vplive, saj lahko predpostavimo, da v njih zbujajo željo po druženju, po sodelovanju v virtualnih etničnih skupnostih, po oblikovanju lastne etnične identitete, ki ni ne tipično slovenska, ne tipično tuja, ampak nek nov konstrukt, ki je specifičen za posamezno diasporo.

SKUPNOSTNA RAVEN DIASPORIČNOSTI

Za razumevanje delovanja virtualnih etničnih skupnosti je potrebna opredelitev pomena etničnih skupnosti in virtualnih etničnih skupnosti. Ko opredeljujemo etnično skupnost, se zavedamo pomena pripadnosti oziroma čustvene navezanosti na lastno etnijo, ki ima za osnovo skupno poreklo (prednike, sorodstvene vezi, ...). Etnična skupnost pridobi z vzpostavitvijo kibernetnega prostora podprtega z novo informacijsko komunikacijsko tehnologijo, nove možnosti za oblikovanje virtualnih etničnih skupnosti. Preden se posvetimo virtualnim etničnim skupnostim, si velja približe ogledati, kakšne skupnosti se porajajo v virtualnem prostoru. V sodobnosti so namreč opazni novi principi oblikovanja skupnosti, t.i. kolektivitet, ki jih številni avtorji (Wilbur, 1996, Turkle, 1995, Pavelik, 1998, Holmes, 1997, ...) Pri opredelitvi t.i. virtualnih skupnosti je imel v preteklosti glavno besedo Howard Rheingold, ki je v svojem delu *Virtual Reality* opredelil virtualno skupnost kot »družbeni agregat, ki vznikne takrat, ko zadostno število ljudi nadaljuje s svojimi razpravami dovolj dolgo in s pravišnim človeškim občutkom, z namenom, da v kibernetnem prostoru oblikujejo mreže osebnih odnosov« (Rheingold, 1991: 5). Torej virtualne skupnosti niso nič manj resnične od tradicionalnih skupnosti, ki so v družbi sprejete kot samoumevne. Virtualna skupnost je osvobodena nekaterih tradicionalnih kriterijev za opredelitev skupnosti - časa in prostora. Gre za pomen simbolnih temeljev skupnosti, ki jih Cohen prikaže kot skupnost, ki obstaja brez fizičnih omejitev (Cohen, 1985 v Jones, 1999: 210). Virtualna etnična skupnost je torej skupnost, v katero se pripadniki povezujejo z etničnim predznakom (z namenom vzpostavljanja stikov z rojaki, sorodniki, prijatelji, ...). Tako virtualna etnična skupnost odpira izseljencem nove poti, saj jim ponuja nove oblike povezovanja med seboj. Dejstvo je, da o virtualnih etničnih skupnostih ne moremo govoriti kot o nič manj realnih skupnostih, kot so običajne etnične skupnosti, saj »imajo potencial postati enako bistvene za identiteto nekaterih ljudi, kot so obstoječe etnične skupnosti« (Elkins, 1999: 141). Virtualna etnična skupnost je torej oblika skupnosti, ki lahko obstaja le ob podpori informacijsko komunikacijske tehnologije. V grobem zajema uporabo elektronske pošte in oblikovanje ter obiskovanje spletnih strani. Pri tem gre za uporabo elektronske pošte za komuniciranje z drugimi izseljenci oziroma Slovenci v Sloveniji in za spletne strani, ki jih postavljajo izseljenci, da bi posredovali drugim izseljencem informacije oziroma navezovali z njimi stike. V tem smislu dobijo etnične skupnosti v virtualnem prostoru

predznak virtualnosti in s tem tudi nekatere značilnosti virtualnih skupnosti, med katerimi izstopa predvsem osvoboditev od časa in prostora.

VKLJUČEVANJE IZSELJENCEV V VIRTUALNE ETNIČNE SKUPNOSTI

Življenje ljudi se izven matične države precej razlikuje od življenja v matični domovini. Pojavlja se namreč težnja po iskanju stikov bodisi s Slovenci, ki živijo v državi naselitve, bodisi s Slovenci, ki živijo v Sloveniji. Nova informacijsko komunikacijska tehnologija omogoča vzpostavitev kibernetnega prostora, v katerem se lahko oblikujejo virtualne etnične skupnosti (Elkins, 1999: 40). S tem naj bi se odpirale nove razsežnosti diasporičnega življenja. Po mnenju Elkinsa namreč »virtualne etnične skupnosti ponujajo priložnost obstoječim etničnim skupnostim, da utrdijo svoje diaspore in olajšajo obstoj identitet in delovanj, ki jih je sicer zelo težko obdržati skozi generacije, ko so majhne enklave do neke mere izolirane ali pa obstajajo znotraj neke druge družbe« (Elkins, 1997: 148). Med prednostmi, ki jih prinaša internet, so predvsem nove možnosti za povezovanje ljudi med seboj.

Toda internet omogoča boljše povezovanje le tistim, ki ga uporabljajo. Dejstvo pa je, da moramo tudi uporabnike deliti na aktivne in pasivne uporabnike, kar je posledica kompleksne strukturiranosti uporabe kibernetnega prostora, ki se deli na uporabo vsebin (deskanje) in uporabo komunikacijskih sredstev (e-mail, irc) (Cuilenburg, 1999: 184). Tudi slovenske izkušnje potrjujejo pravilnost teoretiziranja o virtualnih etničnih skupnostih, saj v tujini živijo Slovenci, ki vodijo slovenske radijske oddaje, organizirajo slovenske tečaje, oblikujejo slovenske spletne strani, se povezujejo preko interneta s pomočjo elektronske pošte, ... pa tudi tisti, ki jim lahko rečemo neaktivni uporabniki, saj kibernetnega prostora (še) niso izkoristili v smeri povezovanja z rojaki.

Po mnenju Skrbiša je »danes nekritično obravnavanje novih tehnologij dokaj običajno, tako kot je običajna predstavitev omenjene tehnologije kot prinašalke radikalnih sprememb v družbi v primerjavi s prejšnjimi tehnokulturnimi pristopi« (Skrbiš, 1998: 265). Skrbiš tako vzpostavi previden odnos do takšnih radikalnosti. Na tem mestu lahko izpostavimo tudi drugi vidik razumevanja prednosti, ki jih prinaša internet. Ob navdušenosti nad novimi možnostmi, lahko hitro zaidemo v teoretiziranje, ki v praksi naleti na zaprta vrata.

EMPIRIČNI PRISTOP K VIRTUALNIM ETNIČNIM SKUPNOSTIM

Med raziskovalnimi pojmi smo v ospredje postavili raziskovanje sodelovanja slovenskih izseljencev v virtualnih etničnih skupnostih, ki je povezano s stopnjo diasporičnosti posameznika oziroma integriranosti posameznika v okolje, v katerem trenutno živi. Da bi kar se da dobro osvetlili povezovanje slovenskih izseljencev ob podpori informacijsko komunikacijske tehnologije, smo se odločili, da izmed množice

konceptov, ki so povezani s preučevano tematiko, izberemo le nekatere in sicer tiste, ki zadevajo pomen etnične identitete, nostalgичnost posameznika, posameznikovo obvladovanje jezika, potrebo po druženju s člani diaspore, stopnjo diasporičnosti in sodelovanje posameznika v virtualnih etničnih skupnostih.

Ob tem se zavedamo, da izbor konceptov ne pomeni zaobjetje in pokritje celotne tematike. Zavedamo se tudi, da bomo v obravnavano tematiko vključili le izseljence, ki imajo dostop do interneta, saj je raziskovanje mnenja izseljencev o obravnavani tematiki najlažje doseči s pomočjo anketiranja preko interneta. Tega ne moremo šteti kot omejitve pri raziskovanju, saj je prav populacija uporabnikov interneta relevantna za preučevanje sodelovanja v virtualnem prostoru oziroma v virtualnih etničnih skupnostih. Prav iz teh izhodišč je razvidno, da bomo pri obravnavi problematike izhajali iz informacijsko komunikacijske tehnologije obenem pa si bomo z njo pomagali do odgovorov na zastavljena vprašanja. Med ključnimi koncepti smo postavili predpostavke, ki jih bomo z raziskavo skušali bodisi potrditi bodisi zavrniti.

Glede na to, da smo v središče obravnave postavili raziskovanje sodelovanja v virtualnih etničnih skupnostih, bo relevantno ugotavljati, ali na sodelovanje v teh skupnostih vpliva nostalgичnost posameznika, saj smo predpostavili, da ob večji nostalgичnosti posameznik čuti večjo potrebo po druženju s člani diaspore kot tudi po sodelovanju v virtualnih etničnih skupnostih. Predpostavili smo tudi, da je sodelovanje v virtualnih etničnih skupnostih odvisno od stopnje diasporičnosti posameznika oziroma tega, koliko je posameznik integriran v okolje, v katerem trenutno živi. Na tem mestu smo postavili domnevo, da bodo tisti posamezniki, ki se niso popolnoma utopili v tok življenja ljudi v državi, v kateri trenutno živi, bolj sodelovali v virtualnih etničnih skupnostih. Z diasporičnostjo naj bi bila povezana posameznikova potreba po etničnem druženju kot tudi njegovo pripisovanje pomena etnični identiteti. Slednji koncept naj bi stal v vzročni povezanosti s posameznikovim obvladovanjem jezika, saj smo domnevali, da večji pomen, kot posameznik pripisuje svoji etnični identiteti, bolj se bo trudil naučiti slovenskega jezika. Podobno povezavo smo postavili tudi med nostalgичnostjo posameznika in njegovim obvladovanjem jezika – bolj kot je posameznik nostalgичen, bolj se mu bo zdelo pomembno obvladati slovenski jezik, saj se bo na ta način čutil bolj povezanega s Slovenijo in z vsem, kar je slovenskega.

METODA ZBIRANJA PODATKOV IN CILJNA POPULACIJA

Ko smo prikazali, katere povezave nas bodo v nalogi zanimale, lahko preidemo na zbiranje podatkov. Glede na to, da bomo preučevali sodelovanje v virtualnem etničnem prostoru, so populacija, ki jo imamo namen obravnavati, slovenski izseljenci, ki uporabljajo internet. Eden od možnih načinov zbiranja podatkov je anketiranje. V tej raziskovalni nalogi pa se je kot najrelevantnejši način zbiranja podatkov izkazalo anketiranje s pomočjo ankete na internetu.

Pri raziskovanju oziroma zbiranju podatkov se bomo torej posluževali računalniško

podprtega anketiranja, ki poteka preko svetovnega spleta. Anketa, oblikovana v ta namen, je bila postavljena na naslov <http://aktualne.razprave.org/diaspore>. Takšno anketiranje, podprto z informacijsko komunikacijsko tehnologijo, ima svoje slabosti in prednosti. Anketiranci so se k anketi javljali sami ob predhodnem povabilu k sodelovanju. Opozoriti velja, da se pri tovrstnem anketiranju respondent sam in brez nadaljnjih vzpodbud, predvsem pa brez individualnega nagovarjanja, odloči za sodelovanje (Vehovar, Batagelj, 1998: 101). Na tak način lahko dobimo v vzorec različne skupine, kar onemogoča posploševanje na celotno populacijo. Pri analizi se bomo zavedali, da je vzorec neverjetnosten, pri čemer se sklicujemo na to, da je verjetnostni vzorec slovenskih izseljencev, ki uporabljajo internet zelo težko izbrati.

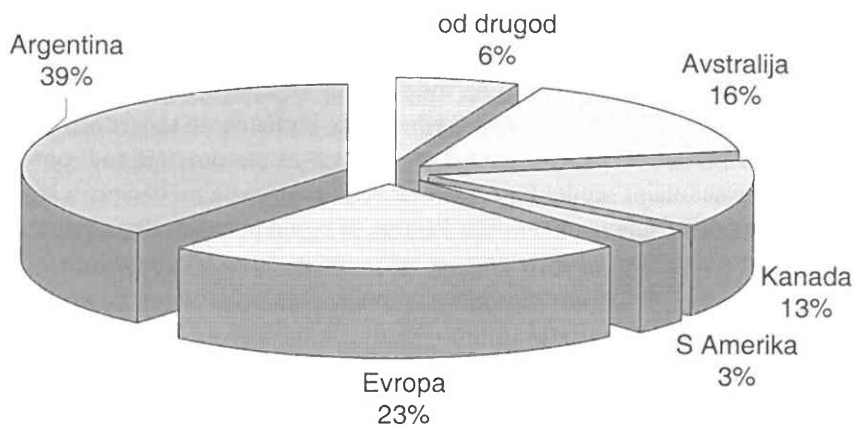
Ciljno populacijo za obravnavo problematike interneta sestavljajo torej Slovenci, ki so se odselili iz matične domovine oziroma v tujini živijo že od rojstva. Pri zbiranju elektronskih naslovov izseljenih Slovencev sem se posluževala različnih spletnih strani, ki so jih postavili slovenski izseljenci po svetu (bodisi strani posameznikov in posameznic, bodisi strani slovenskih društev). Na prošnjo za pridobivanje elektronskih naslovov so izseljenci zelo radi odgovarjali in mi pošiljali elektronske naslove sorodnikov, prijateljev. Na ta način sem zbrala okoli 250 elektronskih naslovov in navezala tesnejše stike z nekaterimi izseljenci iz Avstralije, Argentine, Belgije in Kanade. Ti so skušali narediti vse, kar je bilo v njihovi moči, da bi mi pomagali. Neka izseljenka je poskrbela za to, da so v Kanadi na slovenskem programu radija objavili mojo prošnjo in prosili izseljence naj odgovorijo na mojo anketo. Ko je bila delovna verzija vprašalnika oblikovana, ga je bilo potrebno testirati in tako ugotoviti, kje so njegove šibke točke. Vprašalnik sem po elektronski pošti poslala trem Slovincem – v Argentino, Avstralijo in Belgijo. Prosila sem jih, da k vprašalniku pripišejo morebitne komentarje oziroma zabeležijo težave, ki jim jih je povzročalo odgovarjanje na vprašanja. Vsi trije respondenti so podali konstruktivne pripombe na vprašalnik, ki sem jih seveda upoštevala pri oblikovanju končnega vprašalnika. Pri zbiranju respondentov mi je z objavo prošnje za elektronske naslove v svojih on-line novicah pomagala tudi Slovenska izseljenska matica. S pomočjo povabila po elektronski pošti in omenjenih oglasov, ter ponovnega priklica po prvih treh dneh anketiranja, smo k odgovarjanju na anketni vprašalnik v devetih dneh, od 5.5.2000 do 16.5.2000, privabili 78 respondentov.

Vzorec Slovencev, ki smo jih zajeli v analizo, je glede na državo, v kateri respondenti živijo, precej pester, saj je zajel Severno in Južno Ameriko, Avstralijo, Kanado, države Evrope in Rusijo. Nazornejšo predstavitev populacije omogoča naslednji graf:

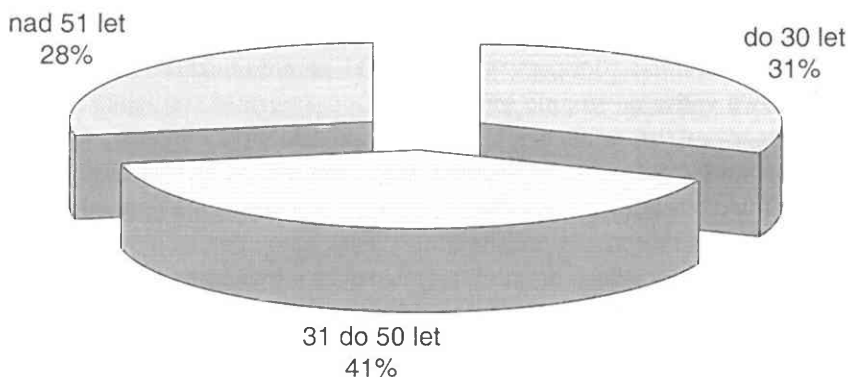
Med zbranimi elektronskimi naslovi je bilo največ naslovov tistih Slovencev, ki živijo v Avstraliji in v Argentini, kar je jasno razvidno tudi iz grafa, kjer smo predstavili odgovore respondentov na vprašanje o državi trenutne naselitve. Starost respondentov se je gibala od 13 do 76, ko pa sem jih razdelila v razrede (do 30 let, od 31 do 50 in nad 51), sem dobila naslednjo razporeditev:

Razporeditev respondentov glede na spol je bila naslednja: 46 moških, 31 žensk (3 brez odgovora). To, da imamo v vzorcu več moških kot žensk, je tudi posledica

Graf D1: Porazdelitev respondentov glede na državo naselitve

Graf D2: Predstavitev populacije po starosti

anketiranja po internetu, ki navadno zajame večji vzorec moških kot žensk. Vzorec je torej zajel 40% žensk in 60% moških.

PREVERJANJE VZROČNIH POVEZAV

Da bi lahko opredeljene koncepte merili, smo zanje postavili indikatorje. Toda pred tem smo se soočili z dejstvom, da nekateri izbrani koncepti niso bili eno-razsežni, ampak več-razsežni, kar je pomenilo, da je bilo potrebno postaviti indikatorje za vsako

izmed razsežnosti. Na posameznih indikatorjih smo izvedli univariatno analizo in nato izračunali korelacije (Pearsonov koeficient korelacije) ter ugotovili, ali indikatorji merijo isto dimenzijo. S pomočjo izračuna indeksov in multivariatnih analiz smo na vsaki merjeni spremenljivki dobili po eno vrednost. Ko izračunamo te vrednosti, lahko preidemo k preverjanju modela, ki smo si ga zastavili in mu pravimo tudi operacionalni model. Operacionalni model je mogoče preverjati na različne načine, v tem primeru smo izbrali preverjanje lisrel modela. Pri tem se bomo posluževali programa Lisrel, ki ga je Joreskog s sodelavci razvil za preverjanje vzročne povezanosti na direktno merljivih spremenljivkah. Vzročni model, ki ga s pomočjo tega programa dobimo, je dobil ime po samem programu - lisrel model. Model je dejansko formalna ali materialna konstrukcija, ki glede na cilje proučevanja ustrezno nadomešča dejanski pojav, ki ga preučujemo. Preden preidemo k preverjanju modela bomo prikazali, kako smo merili posamezne spremenljivke in tudi to, kako so respondenti odgovarjali na zastavljena vprašanja.

Stopnjo diasporičnosti posameznika smo skušali meriti s stopnjo integriranosti posameznika v okolje, v katerem živi. Integriranost je mogoče ugotavljati s tem - ali so starši po rodu Slovenci, če je samo eden od staršev Slovenec je namreč večja možnost za integracijo, če pa sta oba izmed staršev Slovenca, je manjša verjetnost, da se bo posameznik zelo integriral v okolje, v katerem živi. Ugotovili smo, da ima večina respondentov oba starša Slovenca. Vrsta dela, ki ga posameznik opravlja v državi naselitve gotovo vpliva na stopnjo integriranosti posameznika, saj lahko rečemo, da bodo bolj integrirani tisti posamezniki, ki opravljajo delo, pri katerem so neprestano v stiku z domačini (strokovnjak, vodstveni delavec, uradnik, študent, dijak, delavec na področju kulture, vzgoje, izobraževanja, umetnik), kot pa tisti, ki opravljajo takšna dela (nizko kvalificirani in polkvalificirani delavec, kmet, gospodinja, nezaposleni), pri katerih sploh niso v stiku z drugimi ljudmi, oziroma tudi če so, komunikacija med njimi ni nujna. Največ respondentov, ki so sodelovali v raziskavi je bilo vodstvenih delavcev ali strokovnjakov (34,2 %) in zaposlenih na področju kulture vzgoje in izobraževanja (30,3 %). Čas priselitve kaže predvsem na to, da so tisti, ki so se priselili pozneje, manj integrirani kot tisti, ki v državi naselitve živijo že zelo dolgo ali celo od rojstva (od rojstva ali pa pred letom 1950). Ugotovili smo, da polovica respondentov živi v državi naselitve že od rojstva, tem respondentom pa so številčno sledili tisti respondenti, ki so se priselili po letu 1950 in pred letom 1990, teh je bilo kar 40 %. Pri ostalih indikatorjih pa merimo to, ali se bo posameznik odločil za slovensko ali tujo bodisi ekipo, bodisi hrano, knjigo ali jezik. Za slovensko ekipo bi navijalo 59 % respondentov, slovenski atlas sveta bi kupilo 60 % respondentov, hrano bi polovica respondentov pripravila slovensko, polovica pa hrano, ki ni slovenska, v primeru srečanja prijatelja za katerega bi vedeli, da je Slovenec, bi ga 90 % ogovorilo v slovenskem jeziku. Predpostavili smo, da obstaja vzročna povezanost med stopnjo integriranosti in aktivnostjo sodelovanja v virtualnih etničnih skupnostih.

Aktivnost sodelovanja smo razdelili na tri dimenzije in sicer na stopnjo vključenosti, elektorske stike in iskanje informacij. S stopnjo vključenosti razumemo posameznikovo

aktivnost v virtualnih etničnih skupnostih, zato smo respondente spraševali, kako pogosto obiskujejo spletne strani slovenske skupnosti v državi, v kateri živijo. Kar 30 % respondentov teh strani ne obiskuje, bodisi zato, ker ne vedo, ali obstajajo, bodisi zato, ker takšne strani dejansko ne obstajajo. Z elektronskimi stiki smo skušali odkriti, v kakšne namene posamezniki uporabljajo elektronsko pošto (ali je to za stike s prijatelji, s sorodniki, s Slovenci v Sloveniji). Večina respondentov je dejala, da uporabljajo elektronsko pošto za stike s Slovenci zunaj Slovenije in iz Slovenije, ne pa tudi za stike s poslovnimi partnerji iz Slovenije in izven Slovenije. Pri razsežnosti iskanje informacij nas je predvsem zanimalo, kje na internetu posamezniki iščejo informacije, ko bi radi izvedeli kaj o dogajanju v Sloveniji. Ugotovili smo, da največ respondentov išče informacije na spletnih straneh posameznikov v Sloveniji in v slovenskih on-line časopisih (kar 89 %).

Obravnavi sodelovanja v virtualnih etničnih skupnosti sledi predstavitev merjenja pripisovanja pomena etnične identitete. Ta pojem smo skušali meriti z iskrenostjo pri opredeljevanju. Zanimalo nas je, ali so Slovenci, ki živijo izven Slovenije iskreni pri opredeljevanju, torej ali brez pomislekov povedo od kod prihajajo, ali se jim zdi potrebno svoje otroke naučiti slovenskega jezika in kako razumejo spremembo izvornega imena ali priimka. Na ta način smo se približali posameznikovemu pripisovanju pomena etnični identiteti. Skoraj vsi respondenti so zatrjevali, da brez pomislekov povedo, od kod izhajajo (92 %), velika večina je tudi prepričana, da je potrebno otroke naučiti slovenskega jezika (75 % se jih je popolnoma strinjalo s to trditvijo). Zanimiva je bila porazdelitev odgovorov na vprašanje o tem, ali se jim zdi zamenjava imena in priimka zatajitev nacionalne identitete. Pri tem vprašanju so se respondenti razdelili na dva pola, 28 % jih je namreč popolnoma prepričanih, da to ne pomeni zatajitev identitete, 26 % pa jih je bilo popolnoma prepričanih, da to pomeni zatajitev identitete. Predpostavili smo, da je pomen etnične v vzročni povezanosti s potrebo po etničnem druženju.

Ko smo obravnavali koncept potrebe po etničnem druženju, smo predpostavili, da se mu bomo še najbolj približali s tem, ko bomo merili, kako pomembno se posameznikom v izseljenstvu zdi obdržanje stikov bodisi s prijatelji bodisi s sorodniki. Iz tega bo namreč razvidno, kakšna je posameznikova potreba po etničnem druženju, saj ravno pripisovanje pomena posameznim stikom nakazuje potrebo po etničnem druženju. Kar 68 % respondentom se je zdelo zelo pomembno obdržati stike po vzdrževanju stikov s Slovenci, s katerimi skupaj živijo v izseljenstvu. Polovica respondentov je čutila potrebo po druženju z rojaki in s sorodniki. V nadaljevanju smo predpostavili, da je potreba po druženju povezana z nostalgичnostjo posameznika.

Znotraj koncepta nostalgичnosti posameznika se skrivajo tri razsežnosti in sicer: sprijaznjenost z odločitvijo, odprto govorjenje in pogostost spominjanja na domovino. Sprijaznjenost z odločitvijo, da posameznik ostane v izseljenstvu, gotovo kaže na manjšo nostalgичnost. Dobra polovica respondentov se je že popolnoma sprijaznila z odločitvijo, da ostanejo v izseljenstvu. Kar 26 % respondentov se sploh ni strinjalo s trditvijo, da so se sprijaznili z odločitvijo, da ostanejo v izseljenstvu, 31 % pa se jih je s to trditvijo popolnoma strinjalo. O nostalgичnosti posameznika nam veliko pove tudi to, ali

posameznik odprto govori o svoji domovini, ali odprto govori o domotožju. Dobrih 30 % respondentov je prepričanih, da o domotožju in domovini lahko odprto govorijo. Tudi to da se posameznik pogosto spominja domovine kaže na to, da je posameznik bolj nostalgichen. Kar 60 % respondentov je trdilo, da se popolnoma strinja s trditvijo, da se pogosto spominjajo Slovenije, polovica respondentov pa se je popolnoma strinjala s trditvijo, da jih poslušanje slovenskih pesmi navda s prijetnimi občutki. Ko smo izmerili nostalgichnost, se lahko posvetimo še posameznikovemu obvladovanju slovenkega jezika.

Ko smo hoteli meriti posameznikovo obvladovanje jezika, smo respondente spraševali o tem, ali so sposobni napisati pismo v slovenskem jeziku, ali imajo težave pri izražanju v slovenskem jeziku, ali lahko v slovenskem jeziku govorijo o zapletenih stvareh, ... na ta način smo hoteli izvedeti, kako posamezniki ocenjujejo svoje znanje slovenskega jezika. Ugotovili smo, da večina zelo visoko vrednoti svoje obvladovanje slovenskega jezika. 86 % jih namreč trdi, se sploh ne strinja s trditvijo, da niso sposobni napisati pisma v slovenskem jeziku, več kot polovica o zapletenih stvareh navadno razmišlja v slovenskem jeziku, 85 % respondentov pa nima težav pri izražanju svojega mnenja v slovenskem jeziku. Le ko je šlo za izražanje o strokovnih stvareh smo ugotovili, da se 63 % respondentov izogne uporabi slovenskega jezika.

Spremenljivke, ki smo jih izračunali in jih postavili v Lisrel model so naslednje:

RESTRIKT - nerestriktivnost koda - višje vrednosti pomenijo obvladovanje elaboriranega koda jezika, nižje pa obvladovanje restriktivnega koda jezika;

DRUZENJE - potreba po etničnem druženju - visoka vrednost pomeni večjo potrebo po druženju, nizka vrednost pa, da posameznik čuti manjšo potrebo po etničnem druženju;

STINTEG stopnja integriranosti - visoka vrednost pomeni visoko stopnjo integriranosti, majhna pa nizko stopnjo integriranosti;

AKTIVN - aktivnost sodelovanja v virtualnem etničnem prostoru - visoka vrednost pomeni, da je posameznik bolj aktiven, nizka vrednost pa, da je posameznik manj aktiven v virtualnem etničnem prostoru;

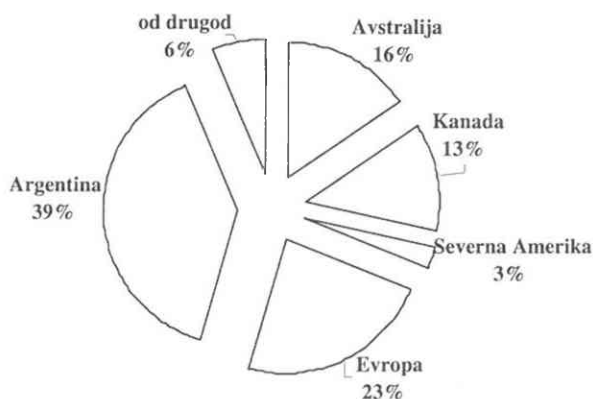
ETIDENT - pomen etnične identitete - večja vrednost pomeni, da posameznik pripisuje večji pomen etnični identiteti, majhna vrednost pa da posameznik pripisuje manjšo vrednost etnični identiteti;

NOSTALG - nostalgichnost posameznika - visoka vrednost pomeni, da je posameznik zelo nostalgichen, nizka pa da je zelo malo ali pa da sploh ni nostalgichen.

V naslednjem koraku smo v program Lisrel vnesli korelacijsko matriko med spremenljivkami v modelu in pognali Lisrel program. S pomočjo programa smo izračunali vrednosti povezav med spremenljivkami. Program nam je predlagal vključitev dveh novih povezav in sicer povezavo med nostalgichnostjo in stopnjo diasporičnosti ter povezavo med nerestriktivnostjo koda in stopnjo integriranosti posameznika v okolje, v katerem trenutno živi. Na sliki smo označili vrednosti povezav in podčrtali tiste povezave, ki niso statistično značilne. Večja kot je vrednost povezave, večja rečemo, da

je povezanost med dvema merjenima spremenljivkama ob predpostavki, da je povezanost statistično značilna (statistična značilnost je večja od 1,65). V primeru tega popravljenega modela bi tvegali 23%, če bi zavračali model. Torej je model dober. Na to kaže tudi indeks ujemanja s podatki, ki je precej velik in sicer 0,982. Rezultate bomo v nadaljevanju interpretirali.

Država naselitve respondentov

Slika: Model z izračunanimi parametri

S pomočjo zadnjega lisrel modela lahko pristopimo k obravnavi hipotez oziroma predpostavk, ki smo jih zastavili na podlagi obstoječe teorije. Iz modela je razvidno, da od devetih hipotez lahko potrdimo sedem, dve pa zavrnilo, s tem, da smo vključili v model še dve novi povezavi, ki sta statistično značilni.

1. *Več kot posamezniku pomeni etnična identiteta, bolj se trudi naučiti elaboriranega koda jezika.*

Med pomenom etnične identitete in nerestriktivnostjo koda je vzročni učinek majhen (0,110), povezanost pa ni statistično značilna, zato moramo hipotezo, ki nakazuje to povezanost, zavrniti. Zavrnitev hipoteze je mogoče pojasniti tudi s tem, da slovenskim izseljencem veliko pomeni znanje slovenskega jezika ne glede na njihovo pripisovanje pomena etnični identiteti. Dejstvo je tudi, da jih večina ocenjuje svoje znanje jezika kot dovolj dobro, kljub temu, da je iz njihovih odzivov razvidno, da je njihovo obvladovanje slovenskega jezika pomanjkljivo.

2. *Bolj kot je posameznik nostalgichen, bolj se trudi naučiti elaboriranega koda jezika.* Hipotezo lahko potrdimo, saj je povezanost med tema dvema spremenljivkama dovolj močna (ocena vzročne povezanosti je 0,177), povezanost pa je statistično značilna

(0.515). Nostalgičnost posameznika navadno pripelje do tega, da se posameznik bolj posveti svojemu maternemu jeziku, saj tako čuti, daje bližje svoji izvorni domovini in vsemu, kar je slovenskega.

3. *Bolj kot je posameznik nostalgichen, večja je njegova potreba po druženju s člani diaspore.*
Ugotovili smo, da je povezanost med spremenljivkama nostalgičnost posameznika in potreba po etničnem druženju zelo majhna (ocena vzročne povezanosti je 0,056), in statistično neznačilna, zato moramo hipotezo zavrnilo. Nostalgičnost torej ni povezana s posameznikovo potrebo po druženju v virtualnih etničnih skupnostih.
4. *Več kot posamezniku pomeni etnična identiteta, večja je njegova potreba po druženju s člani diaspore.*
Tudi ta hipoteza se je znotraj lisrel modela potrdila, saj je povezanost kar visoka – 0,384, pri statistični značilnosti 3,5. Podatki so torej potrdili našo domnevo o tem, da bo tisti posameznik, ki pripisuje velik pomen etnični identiteti, čutil tudi večjo potrebo po druženju z ostalimi Slovenci, s katerimi živi v državi naselitve, kot tudi s Slovenci v Sloveniji.
5. *Več kot posamezniku pomeni etnična identiteta, manj je integriran v okolje, v katerem živi.*
Lisrel model je potrdil tudi povezanost med spremenljivkami pomen etnične identitete in stopnjo diasporičnosti (ocena vzročne povezanosti je 0.237, pri statistični značilnosti 2.148). Razlaga za potrditev te hipoteze se gotovo skriva v tem, da se tisti posamezniki, ki so bolj diasporični (manj integrirani v okolje, v katerem trenutno živijo), torej manj integrirani v okolje, v katerem živijo zatekajo k slovenskim navadam, običajem, praznikom, ... skratka bolj se posvečajo ohranjanju svoje kulture in s tem etnične identitete.
6. *Večja kot je posameznikova potreba po druženju s člani diaspore, manj je integriran v okolje, v katerem živi.*
Potrdila se je tudi hipoteza o negativni povezanosti integriranosti v okolje v katerem posameznik živi in potrebe po druženju s člani diaspore (-0.192, pri statistični značilnosti -1.806). Manj kot je posameznik integriran v okolje, v katerem živi, bolj bo čutil potrebo po druženju s Slovenci, ki tako kot on, živijo v izseljenstvu.
7. *Manj kot je posameznik integriran v okolje, v katerem živi, bolj aktivno sodeluje v virtualnih etničnih skupnostih.*
Tudi hipoteza o integriranosti v okolje in sodelovanju posameznika v virtualnih etničnih skupnosti se je izkazala za pravilno, saj je lisrelova ocena vzročne povezanosti -0.347 (pri statistični značilnosti -2.332). Zveza je seveda negativna, saj velja, da bolj kot je posameznik diasporičen, torej neintegriran v okolje, bolj bo aktivno sodeloval v virtualnih etničnih skupnostih, saj bo tam zadovoljeval tiste

potrebe, ki bi jih sicer lahko tudi v okolju, v katerem trenutno živi, a ni dovolj integriran. Srečeval bo namreč druge izseljence, obenem pa tudi našel informacije, ki so namenjene slovenskim izseljencem.

8. Večja kot je posameznikova potreba po druženju s člani diaspore, bolj aktivno sodeluje v virtualnih etničnih skupnostih.

Lisrel model je pokazal tudi povezanost med spremenljivkama potreba po etničnem druženju in aktivnostjo sodelovanja v virtualnem etničnem prostoru. Ocena povezanosti je 0.277 pri statistični značilnosti 2.664. Posameznik se torej v virtualne etnične skupnosti vključuje med drugim tudi zato, ker čuti potrebo po etničnem druženju. Virtualne skupnosti pa omogočajo druženje tudi tistim, ki so si prostor zelo oddaljeni, saj ob podpori informacijsko komunikacijske tehnologije lahko zadovoljijo potrebo po etničnem druženju.

9. Bolj kot je posameznik nostalgičen, bolj aktivno bo sodeloval v virtualnih etničnih skupnostih.

Tudi nostalgičnost posameznika je povezana z aktivnostjo sodelovanja v virtualnih etničnih skupnostih, kar je posledica njegove želje po obujanju spominov in mitov (Safran v Clifford, 1994). Ocena povezanosti je znašala 0.221, pri statistični značilnosti 2.060 – torej je tudi nostalgičnost pomembno povezana s sodelovanjem v virtualnem etničnem prostoru.

Lisrel model nam je predlagal vključitev dveh novih povezav, ki naj bi bili za obravnavani problem relevantni. Ena izmed omenjenih povezav je povezava med restriktivnostjo koda in stopnjo integriranosti. Predlagana hipoteza bi se glasila: *bolj kot posameznik obvlada elaborirani kod jezika, bolj je integriran v okolje, v katerem živi*. Še enkrat se potrjuje domneva, da tisti posamezniki, ki so bolj integrirani pripisujejo večji pomen znanju slovenskega jezika. Ocena povezanosti je kar 0.296 pri statistični značilnosti 2.968.

Druga hipoteza, ki jo je predlagal lisrel model se nanaša na povezanost nerestriktivnosti koda in stopnje diasporičnosti. Zveza je sicer presenetljiva, kljub temu pa obstaja racionalna razlaga za ta pojav, ki ga preden smo se spustili v analizo podatkov, nismo predvideli. Zveza kaže na neko novo hipotezo, ki pravi, da *bolj kot se posameznik tudi naučiti elaboriranega koda jezika, bolj je integriran v okolje, v katerem živi*. Razlaga te zveze sloni predvsem na dejstvu, da se tisti, ki so manj integrirani v okolje, v katerem trenutno živijo, niti ne trudijo dosegati neke visoke stopnje obvladovanja slovenskega jezika, medtem ko se recimo študenti, strokovni delavci, delavci zaposleni v kulturnih društvih zavzemajo za to, da se čimbolj naučijo oziroma, da ne pozabijo slovenskega jezika, saj ga potrebujejo bodisi za komunikacijo medseboj v državi naselitve, bodisi za komunikacijo z domovino. Po drugi strani pa se posamezniki, ki se zavedajo svoje integriranosti v okolje, v katerem živijo bolj zavedajo možnosti, da bi pozabili na slovenski jezik in se zato še bolj trudijo naučiti slovenskega jezika.

ZAKLJUČEK

Tako smo analizo pripeljali do konca. Preverili hipoteze in ugotovili, da je bil teoretski model dobro zastavljen. Problematika, ki je bila zastavljena na začetku, v teoretskem okviru, se je pri analizi pokazala v vsej svoji kompleksnosti. Življenje izseljencev skriva dimenzije, ki jih je težko postavljati skozi prizmo opazovalca, ki pozna kulturo, ki je nekoč bila kultura izseljencev, ki pozna razsežnosti etnične identitete, ki je nekoč bila identiteta izseljencev, ki ne pozna nostalgije, ki je znana samo izseljencem, ki ne pozna principov integracije v okolju, ki ni slovensko. Rek starega ljudstva Xhosa pravi, da »so ljudje ljudje skozi druge ljudi«. Tako pridobivajo slovenski izseljenci ob domačinih novo, ki je ne gre primerjati z identiteto Slovencev živečih v Sloveniji, kaj šele gledati skozi oči življenja Slovencev v Sloveniji.

Indikatorji, ki smo jih postavili za merjenje spremenljivk, so bili v principu zelo dobro povezani medseboj, kar pomeni, da so merili dimenzije, ki smo jih hoteli meriti. Tudi hipoteze smo dobro zastavili, saj so se skozi analizo potrdile. Model, ki smo ga oblikovali na podlagi teorije, pa se je izkazal za veljavnega, saj bi preveč tvegali, če bi ga zavrnil. Vzorec, ki smo ga z anketo zajeli je bil dovolj velik za preverjanje modela, ki smo si ga zastavili.

Ob obravnavi podatkov smo se ves čas zavedali specifičnosti situacije, ki je nastala pri odgovarjanju na internetno anketo. Predpostavimo lahko so odgovori respondentov prilagojeni namenu ankete, ki je neprikrit in da skušajo odgovarjati tako, da bi odgovori ustrezali predstavam Slovencev v Sloveniji o njihovem življenju v tujini. Obenem se moramo zavedati tudi dejstva, da je bila anketa na internet postavljena samo v slovenskem jeziku, kar je nekaterim Slovincem povzročalo težave, saj ne moremo pričakovati, da znajo vsi slovenski izseljenci, predvsem pa njihovi otroci in celo vnuki, slovenski jezik.

Z rezultati analize smo lahko popolnoma zadovoljni, vendar se moramo zavedati, da je model, ki smo ga postavili, za življenje izseljencev svet v malem. Zajeli smo le del problematike, ki je veliko kompleksnejša in bi se je bilo dobro lotiti tudi s kvalitativnim raziskovanjem, ki bi po vsej verjetnosti pojasnilo mnoge nejasnosti, ki so na tej ravni nastale.

Skozi nalogo sem se srečala z različnimi odzivi izseljencev. Praviloma je bila to elektronska pošta z željami po navezovanju stikov s slovensko kulturo, po seznanjanju z dogajanjem v Sloveniji, po stikih s Slovenijo, ... Ti odzivi so mi veliko pomenili pri razumevanju same problematike, saj je vendarle popolnoma jasno, da med teorijo in prakso mora obstajati nek prehod. Prehod pa so ljudje, ki ga razumejo na različne načine. Različnost moramo pri tem loviti in iz pluralizma dojemanja življenja izoblikovati sliko o njihovem dejanskem življenju.

Problematika, ki sem se je le dotaknila, je dobro izhodišče za nadaljnjo analizo. Po eni strani lahko trdimo, da smo na tej ravni dobili le osnoven vpogled v obravnavano tematiko, po drugi strani pa nam je prebijanje od pregleda literature do zbiranja elektronskih naslovov, postavljanja anketnih vprašanj, sprejemanja odzivov slovenskih

izseljencev, odprlo nove poti in nove ideje za analizo problematike vpliva nove informacijsko komunikacijske tehnologije na povezovanje Slovencev po svetu bodisi med seboj, bodisi z matično domovino. Ob koncu lahko sklenemo, da Slovenci v tujini dejansko vzpostavljajo virtualne etnične skupnosti z namenom povezovanja med seboj, ohranjanja slovenske nacionalne identitete, sledenja dogajanju v slovenskih izseljenskih skupnostih in v Sloveniji in da gre v prihodnosti pričakovati še večji razmah tovrstnih skupnosti, kar bi pomenilo svetlejšo prihodnost za ohranjanje slovenske etničnosti tudi zunaj slovenskega etničnega prostora.

VIRI:

- Clifford, J. 1994. Diasporas. V *Cultural anthropology*, let. 9, št.3, str. 302-338.
- Dayan, D. 1998. Media and diasporas. V *Media, ritual, identity*, ur. Curran in Liebes, str. 18-33, London: Routledge
- Elkins, D. 1997. Globalisation, telekomunikations and virtual ethnic communities. V *International Political science review*, let.18, št. 2, str. 139-152.
- Ferligoj, A. Prosojnice pri predavanjih Multivariatne analize (skripta). Samozaložba.
- Ferligoj, A., Leskovšek, K., Kogovšek, T. 1995. Zanesljivost in veljavnost merjenja. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
- Holmes, D. 1977. *Virtual politics: Identity and Community in Cyberspace*. London: Sage
- Jones, S. (ur.). *Doing Internet research : Critical Issues and Methodes for Examining the Net*, 203-220. SAGE, 1999, London.
- Južnič, S. 1993. *Identiteta*. FDV, Ljubljana.
- Kropivnik, S. Prosojnice pri predavanjih Tržno raziskovanje (skripta). Samozaložba.
- Lukšič-Hacin, M. 1995. Ko tujina postane dom. ZPS, Ljubljana.
- Lukšič-Hacin, M. 1999. Procesi resocializacije in etnična identiteta. V: *Teorija in praksa*, let. 36, št. 2, str. 274-289.
- Pavlik, J. 1998. *New Media Technology: Cultural and Commercial Perspective*. Columbia: Columbian University.
- Rheingold, H. 1991. *The virtual reality*. Routledge, London.
- Skrbiš, Z. 1998. Making it treadable: videotapes, cultural technologies and diasporas. v *Cultural studies*, št.12, str.265-273.
- Toš, N., Fink-Hafner, M. 1997. Metodologija družboslovnega raziskovanja. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
- Turkle, S. 1995. *Life on Screen*. New York: Simon & Schuster.
- Ule, Renar, Mencin-Čeplak, Tivadar, 2000. *Socialna ranjivost mladih*. Aristej, Ljubljana.
- Van Cuilenburg, J. 1999. On competition, access and diversity in media, old and new, some remarks from communications policy in the information age. V *New Media&Society*, let.1, št.2, Avgust 1999. str. 184-188.
- Vehovar, V. 1998. *Internet v Sloveniji*. Fakulteta za družbene vede. Ljubljana.

- Verhulst, Stefan. 1999. Diasporic and transnational communication: technologies, policies and regulation, v Javnost (the public), let. 6, št. 1 str. 26-36.
- Wilbur, P.S. 1996. »An Archeology of Cyberspaces: Virtuality, Community, Identity«. V Porter, D. (ur.). Internet Culture, 5-22. London: Routledge.

SUMMARY

CONNECTING OF SLOVENES AROUND THE WORLD WITH THE HELP OF THE INTERNET: ESTABLISHING VIRTUAL ETHNIC COMMUNITIES

Sanja Čikić

The present text problematises the connecting of Slovene emigrants abroad among themselves and with the homeland. Connecting in the era of rapid development of informational communication technology is given new dimensions, which we here attempt to enlighten. Through the sociological viewpoint on diaspora we present the life of the individual in diaspora, resorting to the division of the viewpoint of the individual, and the viewpoint of the emigrant community. Thus we try to deal with the life of emigrants through seeking connections between the following dimensions: being integrated into an environment, mastering Slovene language, preserving ethnic identity, need for ethnic socializing, nostalgia of the individual and least but not last the activeness of part-taking in virtual ethnic communities. With the help of theoretic stand-points we define the mentioned connections and empirically verify them. Presented are the results of the poll, which the emigrants answered over the internet. We ascertain that a statistically typical connectedness exists between the activeness of cooperating in virtual ethnic communities and the degree of integratedness of an individual into the environment in which one at present lives, the need for ethnic socializing, and the nostalgia of the individual. On the basis of collected data we attempt to deduce on actual existence of Slovene virtual ethnic communities.